

Oponentský posudek na disertační práci

Název disertační práce: Filozofické poradenstvo – kritika

Autor disertační práce: Mgr. Otakar Horák

Oponent disertační práce: Mgr. Filip Tvrďý, Ph. D.

Předkládaná disertační práce je vynikajícím příspěvkem do filozofické subdisciplíny, která v posledních letech získává neustále na popularitě. Nemyslím tím aplikované filozofické poradenství, jež kolega Horák podrobuje nemilosrdné kritice, ale filozofii psychologie. U nás se jedná o zatím nepříliš známý obor, v němž jsou domýšleny filozofické důsledky teorií současné psychologie (např. role kognitivních biasů či primingu v teorii mysli), případně posouzeny metody používané v psychologii z pohledu filozofie vědy (např. možnost falzifikovatelnosti psychoanalytických přístupů). Domnívám se, že recenzovaná disertační práce obstojí v obou ohledech: zamýšlí se nad epistemologickou zdůvodnitelností základních východisek filozofického poradenství, ale zároveň popisuje na první pohled nezřejmé determinanty podílejících se na morálním rozhodování či hledání štěstí. Její cíl je vysoce ambiciózní, protože se nezaměřuje jen na filozofické poradenství, ale zpochybňuje účinnost celé řady tradičnějších psychoterapeutických metod. Mezi největší klady práce patří schopnost autora vysvětlit komplikované problémy jednoduchým a čtenářsky přístupným způsobem, za použití místy velmi elegantního stylu. (Je snad možné podotknout, že čtivost poněkud trpí v odborněji zaměřených kapitolách čtyři až sedm, kde autor někdy až příliš detailně popisuje celou řadu empirických experimentů.) Používá přitom enormní množství použité literatury, jejíž výběr svědčí o dobrém přehledu v probírané problematice; jen bibliografie zabírá celých 32 stránek! Cením si také skutečnosti, že autor svou práci od počátku koncipuje kriticky; především v našem akademickém prostředí je běžnější psát disertační práce na *obhajobu* nějakého stanoviska, nikoli *proti* němu. I přes svůj kritický postoj se autorovi daří vyjadřovat se pomocí korektních formulací a svá tvrzení pečlivě dokládat argumenty či zdroji. S takto rozsáhlým empirickým materiálem je nanejvýš obtížně polemizovat, a proto se mé připomínky omezí na několik formálních nedostatků a technických detailů. **Dovoluji si totiž práci doporučit nejen k obhajobě, ale i k budoucímu publikování;** byla by škoda, kdyby byl text zatížen drobnými chybami či nepřesnostmi.

- Neodkážu posoudit výskyt gramatických chyb ve slovenském jazyce, ale místy na mě poněkud pochybně působila interpunkce, především týkající se vložených vět v souvětích. Na druhou stranu jsem si povšiml jen jednoho překlepu – „self-serving bias“ na s. 86.

- Několik výtek mám ke způsobu citování. Domnívám se především, že závorky s bibliografickými odkazy v textu by měly být umístěny *před* tečkou na konci věty; je to úzus, který zajišťuje snazší pochopení odkazů. V samotné bibliografii bych se přimlouval za dodržování zavedeného standardu při uvádění názvů anglicky psaných publikací – kromě členů a předložek se všechna slova píše s velkými písmeny na začátku. Další formální nedostatky jsou v typografii, např. pomlčky a spojovníky se při uvádění čísel stránek uvádějí bez mezer (tedy např. nikoli „s. 107 – 108“, ale „s. 107–108“). V případě delších citací v samostatných odstavcích se také na začátku a konci nepíše uvozovky a není zvykem, aby byl první řádek každého odstavce zleva odsazen. Poslední připomínkou je, že autor podle mého názoru nadužívá odkaz „(Tamže)“, který – zdá se – následuje po téměř každém výskytu příjmení citovaných badatelů (srov. např. „Lahav (Tamže)“ na s. 68 nebo „Achenbach“ (Tamže) na s. 73-74).
- Obecným pravidlem je, že názvy knih jsou uváděny v kurzívě, zatímco názvy článků jsou uzavřeny do uvozovek, přičemž autor se tomu občas zpronevěřuje (např. „Using Analytic Philosophy in Philosophical Counseling“ na s. 50 nebo „Happiness Is a Stochastic Phenomenon“ na s. 92). Není také zvykem, aby se názvy institucí psaly kurzívou; zvláště rušivě to působí u univerzit (spousty výskytů jako např. „Harvard University“ na s. 25, „Stanford University“ na s. 33, „University of London“ na s. 35 a další).
- Německá společnost „Gesellschaft für Philosophische Praxis“ by měla být do slovenštiny přeložena bez nadbytečných kapitálek, tedy jako „Spoločnosť pre filozofickú prax“ (s. 38).
- Autor často odkazuje na elektronické publikace ve formátu pro čtečky, což mu znemožňuje určení přesné paginace citovaných pasáží. Odvolává se přitom na názvy kapitol a podkapitol, což je sice pochopitelné, ale zřejmě ne zcela korektní.
- Nejméně na dvou místech se nacházejí chybně vedené číslované seznamy, které jsou nepřehledně prokládány samostatnými větami (s. 51 a 52).
- V bibliografii uváděné knihy Eagleman (2011) a Kahneman (2011) jsou dostupné v češtině a snad by stálo za zvážení odkazovat na jejich překlad.
- Podle mého názoru není úplně šťastné, aby každá kapitola začínala oddílem „úvod“. Tyto pasáže nemusely být vůbec nadepsány a mohly sloužit jako přirozené uvedení do tématu.

Tyto formální náležitosti mají charakter doporučení a záleží jen na autorovi (či vydavateli), pokud je bude považovat za relevantní. Za určitou chybu ve struktuře výkladu považuji členění nejrozsáhlejší kapitoly 3, kde autor nejprve filozofické poradenství obsírně kritizuje (s. 39–73), teprve potom stručně nastíní jeho dějinný vývoj a používané metody (s. 73–79). Snad by bylo vhodné výklad poněkud přeskupit, například tak, aby byla rozšířena úvodní pasáž kapitoly. V případě publikace bych se také přimlouval, aby kapitoly čtyři, pět a šest pojednávající z velké části o výsostně psychologických tématech

(imunitní systém, narativita a kognitivní disonance) byly přehlednuty odborníkem z této oblasti. Nepovšiml jsem si žádných obsahových pochybení, snad jen s výjimkou parafráze slavného příkladu Tverskyho a Kahnemana (1974) ilustrujícího heuristiku reprezentativnosti. Zatímco původní ukázka biasu vycházela ze skutečnosti, že farmářů je ve Spojených státech podstatně více než knihovníků, a proto je statisticky správnější připisovat introverzi pracovníkům v zemědělství, autorova analogie s černými a bílymi basketbalisty tuto skutečnost nevyjadřuje zcela uspokojivě (s. 49–50).

I když jsem přesvědčen, že sedmá kapitola patří k těm nejzdařilejším, nesouhlasím úplně se zařazením poněkud bulvární pasáže o sexuálních a jiných skandálech na katedrách filozofie. Příklady uváděné na s. 133–135 jsou anekdotické, a mají tudíž jen velmi nízkou vypovídací hodnotu. Autor se mohl začít rovnou zabývat kvantitativními výzkumy Erica Schwitzgebela, které účinněji dokládají diskutabilní morální profil akademických filozofů a zvláště etiků. Naopak nic přínosného nevidím na statistikách o nízkém počtu ženských badatelek v oblasti filozofie, který nemusí být způsoben sexismem ani nemravností panujících na katedrách filozofie, ale mnoha jinými faktory, jež autor vůbec nezmiňuje. Za poněkud vágní také považuji úplný závěr práce, v níž autor navrhuje možné průniky mezi filozofií a psychoterapií. Nejsem si jistý, jestli teorie argumentace a rétorika ještě vůbec patří mezi výsostné kompetence filozofie, jejich výuka totiž nemusí být vůbec vázána na kurikulum běžné na filozofických katedrách. Ze schopnosti kriticky myslet a korektně argumentovat nemusí těžit jen filozof nebo psychoterapeut, ale naprosto každý jedinec.

V Olomouci 12. října 2014,

Mgr. Filip Tvrď, Ph. D.

Katedra filozofie

Filozofická fakulta UP

Kateřinská 17

771 80 Olomouc

tel: +420-58-5633194

email: filip.tvrdy@gmail.com